

Rouge – the winner

Über die Farbe Rot nach einer Betrachtung des Dekorationsrot Sempers im Gegensatz zur roten Anämie Hittorffs

Το κόκκινο – ο νικητής

Σχετικά με το κόκκινο χρώμα μετά από μια παρατήρηση του διακοσμητικού κόκκινου του Semper σε αντίθεση με την κόκκινη αναιμία του Hittorff

Rot ist die einzig wahrhaftige Farbe. Punkt und basta.

Warum das so ist, kann in einem Streiten. Denn was die richtige Farbenlehre ist, führt meistens zu einem mit Fanatismus geschmierten Fechtboden, auf dem Universalisten und Kulturrelativisten ihre Klinge kreuzen.

In meinem Fall – blicke ich auf Arbeiten mit chromatischer Thematik zurück – entdecke ich immer wieder das Rot, dort wo sich die Angst vor allzu Homogenem ankündigt, wo Lust nach subtiler Anarchie und begleitender Subversion herrschen, wo Fanfarenklang oder gar heidnisches Feuer notwendig erscheinen. Dies alles brauche ich,

Το κόκκινο είναι το μοναδικό αληθές χρώμα. Τελεία και παύλα.

Για τους λόγους που συμβαίνει αυτό μπορεί κανείς να καβγαδίσει, μιας και το ερώτημα, για το ποια θεωρία του χρώματος είναι η ορθή, οδηγεί τις περισσότερες φορές σε πεδίο φανατικής διαμάχης, όπου ξιφασκούν οι ουιβερσαλιστές με τους σχετικιστές της κουλτούρας.

Στην περίπτωσή μου – αναπολώντας τις εργασίες με χρωματικό θέμα – ανακαλύπτω ξανά και ξανά το κόκκινο εκεί όπου επώαζεται ο φόβος για το υπερβολικά ομοιογενές, όπου κυριαρχεί η διάθεση για ντελικάτη αναρχία και συνέκδημη ανατροπή, εκεί όπου φαντάζουν αναγκαία ο ήχος από φανφάρες ή και

◀ Um- und Zubau Schloß Štákorovec. Kroatien. 1995-1998. Foto: Damir Fabijanić. / Ανάπλαση και επέκταση του πύργου Štákorovec. Κροατία. 1995-1998. Φωτογραφία: Damir Fabijanić.

weil ich kein gestueller Dekonstruktivist, sondern irgendwie harmoniebedürftig bin. Somit durchkreuzt mein Rot die homogene Komposition und stellt diabolisch alles in Frage. Rot ist radikal und undialogisch, kokettiert nicht mit dem Grün der Landschaft, dem Blau des Himmels oder dem Gelb des sakralen Lichtes. Rot bleibt das Gewürz jeder chromatischen Ebene.

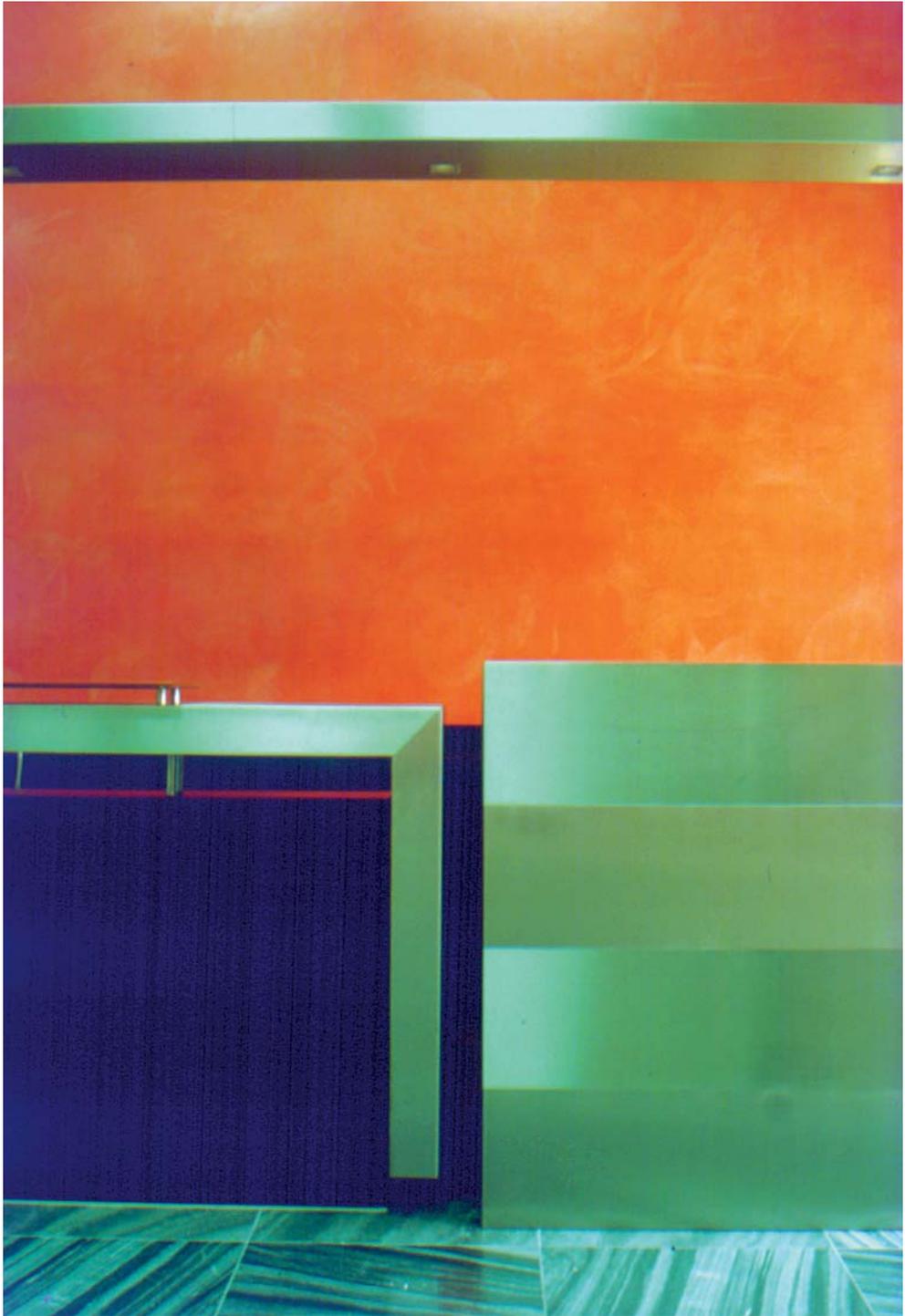
Derek Jerman meint im *Chroma*, seinem Buch der Farben, analog: „Rot – Primärfarbe. Das Rot meiner Kindheit. Blau und Grün waren stets unauffällig als Himmel und Wald vorhanden. Rot gelte mir das erste Mal aus einem Pelargonien-Beet im Hof der Villa Zuassa entgegen. Ich war vier. Dieses Rot hatte keine Begrenzung, war ungezügelt. Die roten Blüten erstreckten sich bis zum Horizont.“ Weiter: „Rot schirmt sich ab. Keine Farbe ist so territorial. Es steckt sein Revier ab, ist auf der Hut gegenüber dem Spektrum.“

Rot ist in meinem Fall nicht Farbe an sich, sondern vor allem Träger einer Idee. Ein bewußter Einsatz, der von der Störung eines architektonischen *happy-end* bis zur Rache gegenüber dem Bauherrn reichen kann. Es ist zugleich Liebhaber, Samariter und Krankenschwester. Rot widersetzt sich jeder Säkularisierung. Nicht umsonst haben sich Könige, Kardinäle und Revolutionäre damit umhüllt. Verträgt unsere Alltäglichkeit noch das wahre Rot? In unserer liquiden und virtuellen Zeit, in der es keinen Humus mehr unter den Beinen gibt, in einer Gesellschaft, die mit der pastellhaften Verfremdung der Primärfarben durch das Fernsehen zu leben hat, verbirgt sich im Rot die Anämie. Kandinsky hat treffend bemerkt, daß sich das Rot der Leidenschaft durch Weiß und Blau löschen läßt und liquid wird. Es beginnt nur nach innen zu glühen. Auch der Karl-Marx-Hof des Roten Wiens bekennt Farbe. Doch sein Rot wird immer pastellhafter und angepaßter...

... μια ειδωλολατρική πυρά. Τα χρειάζομαι όλα αυτά, γιατί δε χειρονομώ σαν τους αποδομιστές, μα γιατί κατά κάποιο τρόπο αναζητώ την αρμονία. Έτσι το δικό μου κόκκινο αντιστέκεται στην ομοιογενή σύνθεση και θέτει τα πάντα σε αμφισβήτηση με τρόπο διαβολικό. Το κόκκινο είναι ριζοσπαστικό και μη διαλογικό, δε μαργιολεύει το πράσινο του τοπίου, το μπλε του ουρανού ή το κίτρινο του ιερού φωτός. Το κόκκινο παραμένει το καρύκευμα κάθε χρωματικού πεδίου.

Στο *Chroma*, το βιβλίο των χρωμάτων, ο Derek Jerman λέει κατ' αναλογία: “Κόκκινο – βασικό χρώμα. Το κόκκινο της παιδικής μου ηλικίας. Το μπλε και το πράσινο υπήρξαν πάντα διακριτικά χρώματα σαν ουρανός και δάσος. Το κόκκινο μού κραύγασε για πρώτη φορά μέσα από μια πρασιά με αμπαρόριζες στην αυλή της βίλας Zuassa. Ήμουν τεσσάρων χρόνων. Εκείνο το κόκκινο δεν είχε κανέναν περιορισμό, ήταν αχαλίνωτο. Οι κόκκινοι ανθοί απλώνονταν μέχρι τον ορίζοντα.” Και παρακάτω: “Το κόκκινο οχυρώνεται. Κανένα χρώμα δεν είναι τόσο χωρικό. Οριοθετεί την περιοχή του, είναι σε επιφυλακή για να αντιμετωπίσει το φάσμα.”

Στην περίπτωση μου, το κόκκινο δεν είναι χρώμα καθεαυτό, αλλά κυρίως φορέας μιας ιδέας. Μια συνειδητή επένδυση που μπορεί να φτάσει από την παρενόχληση ενός αρχιτεκτονικού *happy end* μέχρι την εκδίκηση απέναντι στον ιδιοκτήτη του κτιρίου. Είναι ταυτόχρονα εραστής, καλός σαμαρίτης και νοσοκόμα. Το κόκκινο αντιστέκεται σε κάθε εκκοσμίκευση. Δεν είναι τυχαίο που βασιλιάδες, καρδινάλιοι και επαναστάτες το περιβλήθηκαν. Αντέχει άραγε ακόμα η καθημερινότητά μας το αληθινό κόκκινο; Στη ρευστή και εικονοκρατούμενή μας εποχή, όπου δεν υπάρχει πια χούμος κάτω απ' τα πόδια μας, σε μια κοινωνία που πρέπει να ζει με ξεθωριασμένα τα βασικά χρώματα από την τηλεόραση, στο κόκκινο κρύβεται η αναιμία. Εύστοχα παρατήρησε ο Kandinsky πως το κόκκινο του πάθους σβήνεται από το άσπρο και το μπλε και υγροποι-

Foyer Wiener Städtische Versicherung, Ringturm, Wien, 1995-1997. Foto: Christian Radics. / Είσοδος κτιρίου ασφαλιστικής εταιρείας, Ringturm, Wien, 1995-1997. Φωτογραφία: Christian Radics.

Schnitt – und kurz weg vom Rot: Ich frage mich, ob in der Architektur tatsächlich die üblichen, theoretischen, assoziativen Farbtafeln und – systeme, welche lediglich auf einer psychologisierenden Wahrnehmung aufgebaut sind, zur Gänze gelten. Die erste Moderne hat weniger aus einem ethnologisch-historischen Substrat, als von der Ebene einer ästhetischen Wirkung heraus assoziative Inhalte gefordert, egal ob sie vom Bauhaus, von den jungen Holländern oder Le Corbusier stammten. Ordnet sich die Farbe in der Architektur nicht einer anderen, erweiterten Semantik unter? Meiner Ansicht nach spielt eine eher mentale, memoriale, sehr wohl ethnologisch-historische Ebene eine wichtige Rolle und erzeugt andere Anforderungen gegenüber der ästhetisierenden Gefühlsanmut.

Seit den Architekturtheoretikern des späten Ottocento wissen wir, daß die Farbe in der Architektur, folgt man dem Semperschen Bekleidungsprinzip, auch eine Art *Wand* – die Inkrustatur an der strukturellen Wand – bedeutet. Die Tragik des notwendigen und profanen Witterungsschutzes verschiedener autochthoner Materialitäten wird, um sie leichter zu vergessen, in Richtung Symbol sublimiert. Die Inkrustatur-Fläche negiert, verdeckt des öfteren jegliche stereometrische oder tektonische Autonomie von Boden, Wand und Decke. Die Deutungssymbolik der daraus entstandenen Polychromie dient daher sowohl als Prävention vom materiellen Verfall als auch als Abschirmung gegenüber der baulichen Logik. Somit emanzipiert sich Farbe vom allgemein Sekundären zum Primat. Doch das dialektische Spannungsverhältnis bleibt.

Ganz im Gegensatz zu den heutigen, emphatischen und raumgreifenden Computerdarstellungen der Architektur, wo sich eine neue Farbeuphorie zu einem marktgerechten Selbstzweck etabliert hat. Euphorie nennt man in der Medizin das plötzliche, un-

είται. Αρχίζει μόνο να πυρώνει προς τα μέσα. Και η Karl-Marx-Hof της Κόκκινης Βιέννης παραδέχεται το χρώμα της πίστης της. Μόνο που το κόκκινό της αποκτά ολοένα και πιο παστέλ τόνους και γίνεται ολοένα και πιο προσαρμοσμένο...

Εδώ τομή – και για λίγο απόσταση από το κόκκινο: Αναρωτιέμαι αν πράγματι οι συνήθειες, θεωρητικοί, συνειρμικοί χρωματικοί πίνακες και τα χρωματικά συστήματα, που βασίζονται αποκλειστικά σε μια ψυχολογίζουσα αντίληψη, ισχύουν καθ'ολοκληρία στην αρχιτεκτονική. Η πρώτη νεωτερικότητα ζήτησε να αντλήσει συνειρμικά νοήματα λιγότερο από ένα εθνολογικό-ιστορικό υπόστρωμα και περισσότερο από ένα επίπεδο αισθητικής επίδρασης, ανεξάρτητα αν πηγή τους ήταν το Bauhaus, οι νεαροί Ολλανδοί ή ο Le Corbusier. Μήπως το χρώμα στην αρχιτεκτονική υποτάσσεται σε μια άλλη, πιο πλατιά σημασιολογία; Η άποψή μου είναι πως ένα μάλλον διανοητικό, μνημονευτικό, και βεβαίως εθνολογικό-ιστορικό επίπεδο παίζει σημαντικό ρόλο και συνεπάγεται άλλες απαιτήσεις από αυτές της αισθητικίζουσας συναισθηματικής γοητείας.

Από τους θεωρητικούς της αρχιτεκτονικής του τέλους του 19ου αιώνα γνωρίζουμε, πως το χρώμα στην αρχιτεκτονική, αν ακολουθήσουμε τη θεωρία ένδυσης του Semper, σημαίνει ένα είδος *τοίχου* – την επένδυση του δομικού τοίχου. Η τραγικότητα της αναγκαιάς και πεζής προστασίας από καιρικές καταστάσεις των διαφόρων αυτοχθόνων υλικοτήτων εξυψώνεται σε σύμβολο για να μπορούμε έτσι να την ξεχνάμε ευκολότερα. Η επενδυτική επιφάνεια αρνείται και συχνά καλύπτει κάθε στερεομετρική ή τεκτονική αυτονομία του πατώματος, του τοίχου και της οροφής. Γι' αυτό και η ερμηνεία του συμβολισμού της πολυχρωμίας που προκύπτει έτσι χρησιμεύει τόσο σαν πρόληψη απέναντι στη γήρανση του υλικού όσο και σαν προάσπιση απέναντι στη λογική του κτίζειν. Έτσι χειραφετείται το χρώμα και από

Bankfiliale Erste Österreichische Spar-Casse. Wien. 1991-1993. Foto: Gerald Zugmann. / Υποκατάστημα τράπεζας.
(Πρώτο Αυστριακό Ταμειστήριο). Wien. 1991-1993. Φωτογραφία: Gerald Zugmann.

Einfamilienhaus Glaser. Wien. 1988-1995. Foto: Herbert Schwingenschlögl. / Μονοκατοικία Glaser. Wien. 1988-1995. Φωτογραφία: Herbert Schwingenschlögl.

erklärliche Hochgefühl von Sterbenden unmittelbar vor ihrem Tod: die Illusion letzter, großer Erleichterung. Etwas von dieser Stimmung trifft auf den Egozentrismus heutiger Architektur-Artefakte zu, die kaum noch Stadt bilden. Somit ist auch Farbe, losgelöst von jeder baulichen Dialektik zu einem einsamen und virtuellen Dasein verurteilt – trotz grenzenloser Buntheit.

Apropos Buntheit.

Obwohl die Tatsache der polychromen Fassung der archaischen Plastik schon lange bekannt war, mußten sämtliche naturwissenschaftliche Untersuchungen lediglich in einem Tasten und Suchen münden. Rekonstruktionen reduzierten sich auf ein Farbspektrum zwischen Rot und Blau. Andere Farben waren nicht mehr zu sehen, oder falls auf verwitterten Spuren vorhanden, nicht zu entschlüsseln. Doch die neuesten Untersuchungsmethoden, wie die UV-Fluoreszenz und die fortschrittliche Mikroskopie, führen uns heute ursprüngliche Farbwerte oxidierten Schichten vor Augen und geben uns klare Auskunft über eine *neue* Farblichkeit. Das bisherige, ästhetische Unbehagen wird nun durch unumstößliche Fakten ersetzt. Daher wird unsere mentale,

genικά δευτερεύον ζήτημα αποκτά την πρωτοκαθεδρία. Και όμως η διαλεκτική ένταση παραμένει.

Κι αυτό συμβαίνει σε πλήρη αντίθεση με τις σημερινές εμφατικές και επεκτατικές παραστάσεις της αρχιτεκτονικής των υπολογιστών όπου μια καινούργια χρωματική ευφορία καθιερώθηκε σαν αυτοσκοπός σύμφωνος με τους νόμους της αγοράς. Ευφορία ονομάζεται στην ιατρική η ξαφνική, ανεξήγητη ευεξία των ετοιμοθανάτων λίγο πριν ξεψυχήσουν: η αυταπάτη του τελευταίου, μεγάλου ξελαφρώματος. Κάτι ανάλογο μ' αυτήν τη διάθεση ισχύει για τον εγωκεντρισμό των σημερινών αρχιτεκτονικών τεχνημάτων που δεν είναι καν σε θέση να συγκροτηθούν σε πόλη. Έτσι και το χρώμα, απαγκιστρωμένο από κάθε οικονομική διαλεκτική, καταδικάζεται σε μια μοναχική και εικονική ύπαρξη – παρ' όλη την απεριόριστη ποικιλοχρωμία.

Και μια που μιλάω για ποικιλοχρωμία:

Αν και ήταν εδώ και πολύ καιρό γνωστό το γεγονός της πολυχρωμίας της αρχαϊκής γλυπτικής, όλες οι έρευνες των φυσικών επιστημών κατέληξαν μόνο σε ψηλάφηση και αναζήτηση. Οι αναπαραστάσεις περιορίστηκαν σε ένα χρωματικό φάσμα μεταξύ του κόκκινου και του μπλε. Άλλα χρώματα δεν ήταν πια ορατά ή, σε περίπτωση που υπήρχαν πάνω σε φθαρμένα ίχνη, δεν ήταν δυνατό να αποκωδικοποιηθούν. Όμως οι πρόσφατες ερευνητικές μέθοδοι, όπως ο υπεριώδης φθορισμός και η προηγμένη μικροσκοπία, μας δείχνουν σήμερα τις αρχικές χρωματικές αξίες οξειδωμένων στρωμάτων και μας δίνουν ξεκάθαρες πληροφορίες για μια *νέα* χρωματικότητα. Η μέχρι τώρα αισθητική δυσaréσκεια αντικαθίσταται ξαφνικά από ατράνταχτα δεδομένα. Γι' αυτό ανανεώνεται και αλλάζει ριζοσπαστικά το διανοητικό, απομνημονευτικό μας πεδίο. Πλήθος χρωμάτων περιέβαλλε το κεφάλι της Αθηνάς, ενώ από την επάνω άκρη της περικεφαλαίας της και από τα μάτια της μέχρι τα χείλη και το πηγούνι της δεν έμεινε στη φυσική του κατάσταση ούτε ένα τετραγωνικό χιλιοστό του

Einfamilienhaus Glaser. Wien. 1988-1995. Foto: Herbert Schwingenschlögl. / Μονοκατοικία Glaser. Wien. 1988-1995. Φωτογραφία: Herbert Schwingenschlögl.

memoriale Ebene neu und radikal verändert. Eine Fülle an Farbigkeit umhüllte den Kopf der Athena, wobei vom oberen Rand ihres Helms und ihren Augen bis zu ihren Lippen und Kinn kein einziger Quadratmillimeter des Marmors naturbelassen blieb. Ein Technicolor sozusagen – was für ein Schlag für unsere Schwarz-Weiß-Minimalisten!

Andererseits zeigen uns diese Beispiele die relative Funktion, die fragliche Beständigkeit der Farbe in der Architektur. Doch gerade heute wäre Farbgebung, das heißt die Thematisie-

μαρμάρου. Ένα technicolor ας πούμε – τι καστόύκι, αλήθεια, για τους μιναλιστές του άσπρου-μαύρου!

Από την άλλη μεριά αυτά τα παραδείγματα μας δείχνουν τη σχετική λειτουργικότητα και την αμφίβολη σταθερότητα του χρώματος στην αρχιτεκτονική. Και όμως ακριβώς σήμερα, όπου όλοι οι κανονισμοί θερμοπροστασίας και άλλοι κανονισμοί μας αναγκάζουν να δημιουργούμε μια αρχιτεκτονική του περιβλήματος, ο χρωματισμός, δηλαδή η θεματοποίηση ενός αρχιτεκτονήματος μέσω του χρώματος, θα ήταν σημαντική και απαραίτητη.

Το χρώμα θα μπορούσε σήμερα να δώσει νέα συμβολική χροιά, να δημιουργήσει μια νέα δραματουργία στο οξυμένο πεδίο της υλικότητας. Μια ερμηνεία, για να το πω πεζά, που είναι *ξένη προς την τέχνη*. Αντίθετα με τον ζωγραφικό πίνακα στον τοίχο του μουσείου, η αρχιτεκτονική δεν προστατεύεται ως μνημείο, αλλά υπόκειται στη διαδικασία της φθοράς από χρήση και καιρικές συνθήκες. Έτσι το ιδεόγραμμα της οδηγεί σε μια *άλλη* πρόθεση δράσης μέσω του χρώματος. Ο Oskar Putz λέει σχετικά: “Το χρώμα είναι κατά κάποιο τρόπο η επιδερμίδα, που διεξάγει μονόλογο με το σώμα.” Δεν αποσκοπεί σε κάποια διανοουμενίστικη θεωρία αντίληψης ούτε σε εφφέ του υπολογιστή, αλλά πρέπει να είναι συγχρονισμένη με την υλική σωματικότητα.

Και ακόμα μια ματιά στην ιστορία: Σήμερα μας ενδιαφέρουν περισσότερο οι μεταξύ τους αντίθετες ερμηνείες της πολυχρωμίας ενός Hittofff ή ενός Semper. Άρα η αρχιτεκτονική του χρώματος – ελάχιστα το αφαιρετικό και στείρο *λευκό του Φειδιά*. Εξάλλου η αυτόνομη, υλική αξία του χρώματος απασχόλησε μακρινά και τον Delacroix στα ύστερά του χρόνια. Ακόμα κι αυτός αναζήτησε τον *τοίχο* του και σε αντίθεση με τους προηγούμενους υγρούς του πίνακες, χρησιμοποίησε στη μίξη των χρωμάτων του μια πιχτή πάστα. Όπως παρατήρησε, η “φύσις” που προέκυψε έτσι

Realisierungswettbewerb. Erweiterung Herzogin Anna Amalia Bibliothek. Weimar. 2000. / Αρχιτεκτονικός διαγωνισμός (τελική φάση) για την επέκταση της Βιβλιοθήκης Anna Amalia. Weimar. 2000.

zung eines Bauwerkes durch Farbe, wo sämtliche themische und anderwärtige Normen uns zwingen, eine reine Architektur der Umhüllung zu schaffen, wichtig und notwendig.

Farbe könnte heute eine neue Deutungssymbolik, eine neue Dramaturgie im Spannungsfeld der Materialität üben. Eine Deutung, um es salopp zu sagen, die *kunstfremd* ist. Im Gegensatz zum Bild an der Museumswand wird Architektur nicht denkmalgepflegt, sondern unterliegt dem Verfallsprozeß durch Benützung und Witterung. Ihr Ideogramm führt somit zu einer *anderen* Wirkungsabsicht mittels Farbe. Oskar Putz sagt in dieser Hinsicht: "Die Farbe ist gewissermaßen die Haut, die mit dem Körper Selbstgespräche führt". Sie zielt nicht auf irgendeine intellektualisierte Wahrnehmungstheorie oder computerisierte Effekte, sondern muß mit der materiellen Körperhaftigkeit synchron sein.

Und noch ein Blick in die Geschichte: Heu-

προσέγγιζε ολοένα και περισσότερο την πρακτική του γλύπτη.

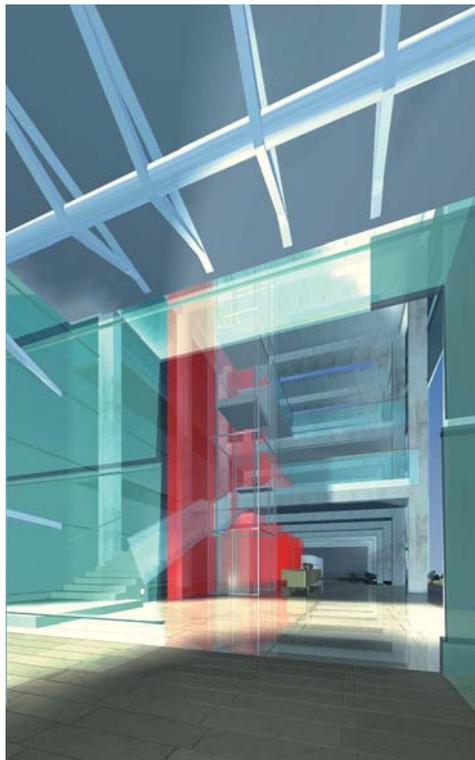
Ας επιστρέψω στο κόκκινο. Ακριβώς με αφορμή τα απομεινάρια της αρχαίας αρχιτεκτονικής, εγχάραξα στη μνήμη μου, σα μοναδικό ίχνος, τη σαγήνη του κόκκινου. Μου είναι σαφές πως οι θυσίες που απαιτήθηκαν γι' αυτό ήταν μεγάλες. Για ένα κιλό κόκκινου έπρεπε να συνθλιβούν 140.000 ψείρες και μ' αυτό το κιλό (του κόκκινου) μπορούσαν να βαφούν όλο κι όλο δέκα κιλά μαλλί... Το κόκκινο είναι πολυτέλεια. Στη ρωμαϊκή οικία με αυλή, το κόκκινο της Πομπηίας δεν ήταν ποτέ ομοιογενές, αλλά παρουσίαζε τουλάχιστο ογδόντα, γνωστές μέχρι σήμερα, παραλλαγές. Η *θέρμη* του τοίχου ήταν λοιπόν ένδυμα από ράφτη και ποτέ πρετ α πορτέ. Το ότι πολυτέλεια σημαίνει ευτυχία, μας το δείχνει η ένδυση των παιδιών στην Κίνα – το χρώμα της ευτυχίας είναι κόκκινο. Αν και οι συνειρμικές συνιστώσες μπορεί και να αλλάξουν. Το χαρι-

te interessieren uns mehr die entgegengesetzten, polychromen Deutungen eines Hitdorffs oder Sempers. Die Architektur der Farbe also, kaum das abstrahierende und sterile *Weiß des Pheidias*. Der autonome, stoffliche Wert der Farbe hat übrigens auch Delacroix in seinen späteren Jahren obsessiv beschäftigt. Auch er hat seine *Wand* gesucht und im Gegensatz zu seinen frühen, flüssigen Bildern hantierte er mit einer dichten Paste in der Mischung seiner Pigmente. Die daraus entstandene Physis, wie er bemerkte, näherte sich immer mehr dem Tun eines Bildhauers.

Zurück zum Rot. Gerade im Zusammenhang mit dem antiken Architektur-Fragment habe ich lediglich die Virulenz des Rot als einzige Spur in meiner Erinnerung verankert. Mir ist klar, daß die damit verbundenen Opfer groß waren. Für ein Kilogramm Rot war das Zerquetschen von 140.000 Läusen notwendig und mit diesem Kilogramm Rot konnte man lediglich zehn Kilogramm Wolle färben... Rot ist Luxus. Im Impluvium-Haus der Römer war das Pompejanisch-Rot nie in einer, sondern in mindestens achtzig, bis heute bekannten Varianten vorhanden. Das *Erwärmen* der Wand war also Maßanzug und nie Konfektion. Daß Luxus Glück bedeutet, zeigt uns die Kleidung der Kinder in China – die Glücksfarbe Rot. Wobei sich assoziative Komponenten ändern können. Das charismatische Ochsenblut-Rot wirkt heute in der von Rinderwahn dominierten Zeit eher strafend als triumphierend. Keine andere Farbe wie Rot zeigt, daß farbige Kombinationen oft von im Unbewußten schlummernden, symbolischen Vorurteilen bewertet werden. Gerade diese Ambivalenz liebe ich.

Farben sind wie sie sind, und es gibt weder häßliche noch schöne Farben. Chromatik im allgemeinen ist ein reines Deutungsproblem, Harmonielehre eine Übung für Ästheten.

Farbe denkt, Rot ist Rot, Punkt und basta.

Realisierungswettbewerb. Erweiterung Herzogin Anna Amalia Bibliothek. Weimar. 2000. / Αρχιτεκτονικός διαγωνισμός (τελική φάση) για την επέκταση της Βιβλιοθήκης Anna Amalia. Weimar. 2000.

σματικό κόκκινο του αίματος του βοδιού φαίνεται σήμερα, στην εποχή που κυριαρχείται από τη νόσο των τρελών αγελάδων, περισσότερο σαν τιμωρός παρά σαν θριαμβευτής. Κανένα άλλο χρώμα σαν το κόκκινο δε δείχνει τόσο καθαρά ότι συχνά οι χρωματικοί συνδυασμοί αξιολογούνται με βάση συμβολικές προκαταλήψεις που λαγοκοιμούνται στο υποσυνείδητο. Ακριβώς αυτό το διαφορούμενο είναι που αγαπώ.

Τα χρώματα είναι όπως είναι και δεν υπάρχουν ούτε άσχημα ούτε όμορφα χρώματα. Γενικά οι χρωματισμοί είναι αποκλειστικά θέμα ερμηνείας, η διδασκαλία περί αρμονίας άσκηση για τους εστέτ.

Το χρώμα σκέφτεται, το κόκκινο είναι κόκκινο, τελεία και παύλα.